Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

6.10.2025

KEHA/30113/2025

Työ- ja elinkeinojaostolle

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Teema: Kotoutuminen ja kansainvälinen osaaminen 32.50

Uudenmaan ELY-keskuksen asiantuntijalausunto

Uudenmaan ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Hallituksen esitykseen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 teemasta kotoutuminen ja kansainvälinen osaaminen.

Määrärahojen muutokset ja niiden vaikutukset

Osana valtion säästötoimia myös kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton määrärahoja on jo leikattu ja leikataan edelleen ensi vuoden talousarvioesityksen mukaan. Korvausaikaa sekä kansainvälistä että tilapäistä suojelua saavien kohdalta on lyhennetty jo aiemmin. Rahoituksen väheneminen ja vähennysten kohdentuminen herättävät huolta kotoutumisen kentällä. Kunnat ovat palkanneet laskennallisilla korvauksilla työntekijöitä muun muassa ohjaukseen ja neuvontaan sekä kansainvälistä ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottoon. Ohjausta ja neuvontaa sekä tulkkausta järjestetään myös työ- ja koulutusperusteisteisille maahanmuuttajille ja heidän perheilleen laskennallisten korvausten turvin, joten leikkausten vaikutukset kohdentuvat laajasti kaikkiin tulijoihin.

Lähivuosina laskennallisten korvausten määrä laskee merkittävästi, koska tilapäistä suojelua saavien korvausaika loppuu. Rahoituksen tason turvaaminen pidemmälle ajalle on kriittistä, jotta kunnat voivat sekä pitää palvelutasoa yllä että kehittää palveluja vaikuttavimmiksi. Korvausten taso ja näkymä jatkuvuudesta vaikuttavat keskeisesti erityisesti pienempien Uudenmaan kuntien halukkuuteen vastaanottaa kiintiöpakolaisia. Panostus ruotsinkieliseen kotoutumiseen voi lisätä ruotsinkielisten kuntien halukkuutta vastaanottaa ja tarjota kotoutumispalveluja ruotsin kielellä.

Vaikka valtion talouteen syntyykin leikkausten myötä säästöä tulevina vuosina, on hankala arvioida miten säästöt vaikuttavat pidemmällä aikavälillä. Säästöt voivat myöhemmin realisoitua kustannuksina toisaalla, esimerkiksi lisääntyneenä syrjäytymisenä. Myös muut valtion säästötoimenpiteet, kuten leikkaukset toimeentulotukeen ja hyvinvointialueiden vaikea rahoitustilanne vaikuttavat erityisesti

haavoittuvassa asemassa oleviin. Näitä leikkausten yhteisvaikutuksia tulisikin tarkastella kokonaisuutena.

Työperusteisen maahanmuuton edistämisen määrärahat luvussa 32.01

Uudenmaan ELY-keskuksella ei ole lausuttavaa asiasta, sillä ELY-keskuksella ei ole määrärahoja työperusteisen maahanmuuton edistämiseen.

1.1.2025 toteutetun kotoutumisen edistämisen palvelujen siirron tilannekatsaus

Uudenmaan ELY-keskus kannattaa hallitusohjelman mukaisten kotoutumisen edistämisen toimenpiteiden tavoitteita kuten nopeampaa työllistymistä, kielitaidon vahvistumista, maahanmuuttajanaisten aseman parantamista sekä yhteiskuntaan osallistumista ja osallisuuden lisääntymistä.

Uudenmaan ELY-keskus haluaa kuitenkin huomauttaa, että kotoutumislaista poistettiin viime metreillä kuntien velvoite seurata kotoutumista. Samalla poistettiin kuntien velvollisuus raportoida kunnan kotoutumisen edistämisen tavoitteiden saavuttamisesta ja toimenpiteiden toteutumisesta alueelliselle ELY-keskukselle. Tämä muutos heikensi merkittävästi ELY-keskuksen mahdollisuuksia toteuttaa sille kotoutumislain 55§ 1 momentissa annettua valvonta- ja seurantatehtävää. Mikäli kunnat eivät itse seuraa kotoutumista edistäviä toimenpiteitä, palvelujen vaikuttavuutta ei pystytä kehittämään.

Uudenmaan ELY-keskus on kerännyt tilannetietoa kuntien ja hyvinvointialueiden avainhenkilöiden kanssa käydyissä keskusteluissa muun muassa sopimusneuvottelujen yhteydessä. Yleinen vaikutelma on, että ensimmäinen vuosi on mennyt kuntien ja palveluiden järjestäytymiseen. Kunnat ovat tehneet yhteistyötä kotoutumisohjelmien teossa sekä parhaimmillaan jopa resurssien jaossa. Esimerkiksi yksi kotoutumisohjaaja työskentelee Keski-Uudellamaalla useamman kunnan alueella tarjoten ohjausta ja neuvontaa.

Keskusteluissa on noussut esille työllisyysalueiden, kuntien ja hyvinvointialueiden keskinäiset tietosaantiongelmat. Tieto kotoutujista ei välity järjestelmien välillä tai viranomaisilla on erilainen käsitys siitä mitä tietoja voi luovuttaa. Tilanne ei vastaa hallituksen esityksen tavoitetta, jonka mukaan keskinäisellä tietojenvaihdolla oli tarkoitus nopeuttaa kotoutumista ja työllistymistä. Tällä hetkellä työllisyysalueiden ja kuntien välillä kotoutumisajalla olevia henkilöitä jää palvelukatveeseen, mikä hidastaa kotoutumista.

Yhteiskuntaorientaatioiden tavoitteena on antaa Suomeen hiljattain muuttaneille perustiedot suomalaisesta yhteiskunnasta. Niiden järjestäminen on koettu haasteellisiksi kunnissa, koska kotoutumissuunnitelmia tehdään eri tietojärjestelmissä riippuen siitä, onko

asiakas työmarkkinoiden käytettävissä tai esimerkiksi kotona lasta hoitava vanhempi. Tieto asiakkuuksista ei välity ja orientaatioiden ryhmäkoot jäävät pieniksi, mikä ei ole kustannustehokasta.

Uudenmaan kunnat ovat lähteneet sitoutuneesti edistämään hyviä väestösuhteita hyödyntämällä muun muassa Uudenmaan ELY-keskuksen HVS-hankkeessa kehitettyjä työkaluja. Kuntien päättäjiä ja asukkaita on saatu yhteisten pöytien ääreen miettimään konkreettisia tekoja, joilla lisätään eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta ja parannetaan turvallisuutta. Kotoutuminen ei ole ainoastaan yksikön kotoutumista paikkakunnalle vaan kaksisuuntainen prosessi, jossa myös kuntalaiset, työnantajat ja kunnan palvelut ottavat vastaan uuden tulijan. Hyvät väestösuhteet paikallistasolla vahvistavat kuntien pito- ja vetovoimatekijöitä ja edistävät myös yhteiskuntarauhaa. Parhaimmatkaan kotoutumisen edistämisen palvelut eivät yksinään mahdollista sujuvaa kotoutumista ja työllisyyttä, jos yhteiskunnan ja työelämän vastaanottavuus ei parane. Tämän asian myös Uudenmaan työllisyysalueiden johtajat ovat tuoneet esiin keskeisenä epäkohtana keskusteluissamme.

Palvelujen siirron jälkeinen seuranta-aika on liian lyhyt luotettavien vaikutusten arviointiin. Toistaiseksi ei ole kuitenkaan viitteitä siitä, että kotoutumisajan lyhentäminen olisi näkynyt nopeampana työllistymisenä. Tarkasteltaessa koko maan tilastoja ulkomaalaisten työllisyysaste on laskenut noin viisi prosenttia ja työttömyysaste puolestaan kasvanut saman verran aikavälillä Q12022-Q12025.

Työllisyys- kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) julkistaa joulukuussa 2025 ensimmäiset Kotoutumisen asiakastietojärjestelmästä (KOTO-AJ) saatavat raportit. Raporteista saadaan alueellista ja määrällistä tietoa työvoiman ulkopuolisten kotoutujien asiakkuuksista, palvelutarpeenarvioinneista sekä kotoutumissuunnitelmista. Asiakastietojärjestelmää käyttää tällä hetkellä kuitenkin vain osa kuntia ja loput siirtyvät käyttämään sitä viimeistään 1.1.2027. Tämän jälkeen myös tulevilla Elinvoimakeskuksilla on käytössään laajemmin tietoa uuden kotoutumislain toimenpiteiden kattavuudesta.

Hallitusohjelma painottaa yksilön vastuuta omasta kotoutumisestaan. On kuitenkin muistettava, että Suomi osana kansainvälistä yhteisöä on sitoutunut ottamaan 500 haavoittuvassa asemassa olevaa kiintiöpakolaista vuosittain ja lisäksi kansainvälisten sopimusten nojalla tarjoamaan kansainvälistä tai tilapäistä suojelua. Uudenmaan ELY-keskus haluaa painottaa, että kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavat ihmiset ovat taustoiltaan heterogeeninen joukko. Osa tarvitsee alkuun enemmän palveluja esimerkiksi traumataustansa vuoksi. Osalla pakolaistaustaisista on korkea koulutustausta, ja nopeilla kotoutumispoluilla ja riittävillä palveluilla varmistetaan, että heidän osaamisensa saadaan yhteiskunnan käyttöön. On hyvä, että kotoutujalla on vastuu omasta kotoutumisestaan, mutta samanaikaisesti on turvattava riittävän nopea palveluihin pääsy sekä kotoutumisen tuki.

Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt erikoissuunnittelija Minna Tuovinen ja ratkaissut yksikön päällikkö Jarkko Tonttila.